

## **INNEHÅLLSFÖRTECKNING**

### **FÖRORD**

### **FINLANDS FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR**

Finland år 2015

Den nya ekonomins värld

Ett samhälle som bygger på kunnande är mångkulturellt

Deltagande, eget ansvar och gemensamt ansvar

### **FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE**

### **EXPERTER OCH TEMAN**

### **PROGRAMMET FINLAND 2015**

Mål

Deltagare

Innehåll och uppbyggnad

Metoder

### **DELTAGARE I KURS NUMMER TVÅ**

## FÖRORD

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra är en nyskapande, flexibel och banbrytande organisation, som arbetar för att göra den vanliga finländarens framtid allt bättre. Sitra har uppställt som mål att Finland senast år 2010 skall vara en av de tre framgångsrikaste nationerna i världen. I Sitras strategi understryks därför bland annat följande åtgärder och tyngdpunkter:

- Våra kunskaper och insikter om globaliseringen och andra internationella och nationella utvecklingstrender och dessas inverkan på Finland skall fördjupas och klargöras. Så främjas uppkomsten av en nationell syn bland beslutsfattarna. Sitra vill stå till beslutsfattarnas tjänst så, att dessa lättare kan förstå och förutse utvecklingen.
- Sitra kommer med idéer och förslag och vidtar åtgärder, med vilka det finländska samhället, som bygger på kunnande, på ett balanserat sätt skall kunna bli allt starkare.
- Sitra kommer med idéer, föreslår och vidtar åtgärder, med vilka skadeverkningarna i ett samhälle som bygger på kunnande, såsom regional och personlig utslagning, kan lindras och förhindras.
- Utomstående sakkunniga bedömer Sitras verksamhet, tillvägagångssätt och inriktning och hela organisationens effektivitet.

Sitra fullföljer sin uppgift med hjälp av forskning, innovativ verksamhet, företagsfinansiering och utbildning. I verksamheten förenas ansträngningarna inom olika områden av kunnandet i avsikt att uppnå nya mål.

Programmet Finland 2015 är en metod att uppnå Sitras grundläggande mål. Under programmet bekantar sig finländska beslutsfattare med de internationellt och nationellt viktigaste framtidsutsikterna. De kommer med förslag på det, hur man kan bemöta dessa utmaningar och diskuterar strategiska linjedragningar och åtgärder, med vilka detta kan göras.

För Finland 2015 -programmets mål, innehåll och uppbyggnad redogörs i slutet av denna rapport.

Denna rapport är ett resultat av kurs nummer två av programmet Finland 2015. Kursen är en del av en helhet på sex kurser. Slutrapporten över den första kursen publicerades i juni år 2000. Programmet fortsätter ända fram till hösten år 2003. Programmet Finland 2015 har som mål, att varje kurs publicerar en rapport och att alla rapporter tillsammans bildar en helhet som bedömer Finlands framtid.

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra vill tacka alla som deltagit i programmet Finland 2015 och kurs nummer två av detta program, samarbetspartnerna som deltagit i planeringen och genomförandet och inhemska och utländska sakkunniga som hörts under kursens gång.

Minister Jaakko Iloniemi har tjänat som ordförande under kurs nummer två av programmet Finland 2015 och det vill vi varmt tacka honom för. Sitras utbildningsteam har svarat för genomförandet av kurs nummer två av programmet Finland 2015.

Slutrapporten över kurs nummer två av programmet Finland 2015 har utarbetats av programdirektör Tuovi Allén (Sitra) och redaktör Matti Karhu utgående från kursdeltagarnas arbete och diskussioner.

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra önskar, att denna rapport skall väcka en bred samhällsdebatt och för sin del medverka till att målen, som Sitra ställt upp i avsikt att bemöta 2000-talets utmaningar, uppnås.

Helsingfors i januari år 2001

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra

## **FINLANDS FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR**

Hurdan är världen och Finlands handlingsmiljö år 2015? Hur ser Europa ut och vilken roll spelar Finland då i Europa? Är vårt Europa redan en lös union med inemot trettio medlemsstater eller en mera avgränsad federation? Är Finlands handlingsmiljö mer den globala gemenskapen än Europeiska unionen?

I denna rapport bygger vi upp en bild av Finland år 2015. I gestaltningen av denna bild har en grupp på mer än tjugo sakkunniga medborgare deltagit. Till många delar är bilden ännu otydlig. Under arbetets gång har många frågor lämnats öppna. Funderingarna har berört många av de frågor som lämnades öppna i rapporten över den förra kursen, men vi har också följt helt nya banor. Denna kurs har koncentrerat sig på ekonomi, utbildning och en uppbyggnad av gemenskapsanda i samhället

Det är endast femton år kvar till år 2015. En titt på historien visar att det är en mycket kort tid. År 2015 är också den närmaste framtiden. Vi tar varje dag sådana beslut, som påverkar vårt liv om femton år och även efter det.

Ett hurdant Finland vill vi således ha? I ett hurdant Europa vill vi leva? Hurdan är den värld, som Finland för egen del är med om att bygga?

### **Finland år 2015**

#### **Samhället**

Finland är ett rättvist, pluralistiskt och sporrande samhälle som tar hand om sina medborgare och ger dem många olika möjligheter. Finlands ekonomi är stabil och beslutsprocesserna rättvisa och flexibla.

#### **Människan**

I Finland bor och arbetar ett fritt, ansvarsfullt, kunnigt och lyckligt folk. Finland utnyttjar alla medborgares insats för att skapa välstånd.

#### **Trumfkort**

Finlands trumfkort är ett starkt kunnande - utbildning, forskning och utveckling. Finland är en aktiv internationell påverkare och intar en ledande ställning på många sektorer. Finland har en ekonomi, som är konkurrenskraftig och som säkrar välståndet.

#### **Miljön**

Livsmiljön i Finland är trygg och bygger på en ren natur, en stark och särpräglad kultur och en bred bildning bland medborgarna.

### **Den nya ekonomins värld**

Utvecklingen inom världsekonomin har medfört många förändringar i samhällsstrukturerna. Vid sidan om den gamla ekonomin har uppstått ny ekonomisk tillväxt. Vi lever i en växelverkan mellan den gamla och den nya ekonomin. Det kräver att vi har en allt större anpassningsförmåga och beredskap på förändringar. Finland har som ett av de första länderna gått in i en ny ekonomisk era.

Vad innebär då den nya ekonomin? Funktionsmekanismerna är de samma som i den gamla ekonomin, men det har också kommit med en del helt nytt. Medan den gamla ekonomin byggde på

produktion av varor, är information den nya ekonomins viktigaste produkt. Medan den gamla ekonomin är full av atomer, är den nya ekonomin lastad med binära siffror eller s.k. bitar.

En stor utmaning i framtiden kommer att vara hur man kan få den gamla ekonomin att tillämpa den nya ekonomins innovationer. Karven på kunnandet förändras, men huvuddelen av befolkningen har fått sin erfarenhet och sitt kunnande från den gamla ekonomin. Vi måste se till, att alla medborgare och deras kunnande fås med som faktorer i den nya ekonomin.

Globaliseringen inom ekonomin gagnar samhället som helhet, men för- och nackdelarna med globaliseringen kan få en ojämn återspeglning på olika befolkningsgrupper. Vi måste utreda hur vi kan minska spänningen mellan globaliseringen och de allt större sociala riskerna. Ekonomins snabba utvecklingsrytm och den större öppenheten förutsätter allt tätare nationella säkerhetsnät. Så hindrar vi att den allmänna opinionen vänder och att man åter börjar gynna protektionism och isolering.

### *Den nya ekonomins dynamik*

Det centralaste draget hos den nya ekonomin är globaliseringen – att marknadsekonomin och frihandeln sprider sig och att konkurrensen skärps. Den nya ekonomin bygger på ett brett utnyttjande av informationsteknologi och kunnande. Det möjliggör en snabbare produktivitetsoökning, sänkta produktionskostnader och agerande i realtid på marknaden.

I den nya ekonomin är företagen nätverk och företagen sinsemellan ihopkopplade till nätverk. Den nya ekonomin ger oss en möjlighet att påskynda den ekonomiska tillväxten, öka välmågan och höja levnadsstandarden.

I den nya ekonomin fungerar samma marknadsekonomiska lagar som i den gamla ekonomin också. Medan man i den gamla ekonomin investerar i varuproduktion, investerar man i den nya ekonomin däremot i att öka informationens produktivitet.

Informationen är den nya ekonomins viktigaste produktionsfaktor. Den teknologiska utvecklingen, informationen och kunnandet skapar välstånd, eftersom de ökar produktiviteten och påskyndar den ekonomiska tillväxten. Produktivitetsoökningen bygger inte längre på produktion av informationsteknologi utan på utnyttjande av sådan.

Den nya ekonomin sprider sig till alla branscher och till alla områden i samhället. En skärpt konkurrens förändrar samhällets, branschernas och företagens strukturer. En hierarkisk ekonomi omvandlas till ett dynamiskt nätverk i realtid, som bygger på information och kunnande.

Kraven på kommunikationen ökar som en följd av globaliseringen och servicedominansen. Många sociala färdigheter, kommunikationsfärdigheter och kännedom om kulturer och betydelser blir allt viktigare delområden av kunnandet. Det innebär nya utmaningar med tanke på arbetsgemenskapernas verksamhet och ledning.

### *Den nya ekonomin kräver kunnande i världsklass*

Ett gott utbildningssystem är som ett gott idrottsällskap. Det erbjuder alla verksamhet och det präglas av stolthet över det egna sällskapet – alla arbetar för samma mål. Ett gott sällskap har ordning på ekonomin och medlemmarna får sin röst hörd. Sällskapet kämpar fortlöpande för bästa möjliga prestationer under ledning av bästa möjliga tränare. Sällskapet har som mål att vara med i världscupen och därför har man också internationella förstärkningar.

Den nya ekonomins dynamik förutsätter att skolsystemet trimmas för världscupnivå. All finländare skall ges en möjlighet till kvalitetsutbildning enligt sin begåvning. Till sådan utbildning uppmuntras man med skraddarsydd program i olika ämnen enligt personliga anlag. Med program som följer

begåvning och anlag avses lika väl program för elever med inlärningssvårigheter eller risk för utslagning som program för särskilt begåvade elever på toppnivå. Den gemensamma faktorn är samhörigheten.

Precis som i ett idrottssällskap skall man i olika ämnen och på olika utbildningsnivåer via lek och möda, jämlikt spelande, identifiering av den egna grenen och livslångt intresse och kunnande avancera på regional, riksomfattande och internationell toppnivå. Supportrarna, åskådarna, spelarna, föräldrarna och tränarna är då stolta såväl över lagets framgångar som över det egna sällskapets hela verksamhet.

Samhället skall betala medborgarnas grundläggande utbildning. På högre utbildningsnivå och på forskningsnivå skall enheterna vara ekonomiskt självständiga. Vid finansiering av utbildning, forskning och produktutveckling skall åstadkommas samarbete med näringslivet. Vi måste ta fram nya modeller att finansiera studierna. Högklassigt och snabbt slutförda studier skall belönas med studiestöd.

Livslång inläring skall utgöra en fast del av arbetslivet. Studier vid sidan om arbetet och alternering mellan arbete och studier skall göras möjligt och sporrande. Framgång förutsätter samspel också utanför den egentliga spelplanen – äldre medborgares erfarenheter i arbetslivet skall utnyttjas.

På alla nivåer i utbildningen skall lärarnas status, arbetsförhållanden och lönenivå göras konkurrenskraftig i jämförelse med andra alternativa karriärer. Lärarna skall ha möjlighet att förnya sig och att avancera i sin karriär mellan den offentliga och den privata sektorn och även internationellt.

För att Finland skall ha framgång i den globala konkurrensen skall experterna kunna konkurrera på den globala arbetsmarknaden vare sig det rör sig om samhälleliga arbetsuppgifter, styrning av ekonomin eller akademisk forskning. Det kräver internationella förstärkningar såväl bland lärarna som bland eleverna och självständiga och högklassiga verksamhetsförutsättningar för läroanstalterna. Ett ökat och utvecklat internationellt studentutbyte är en förutsättning för att Finland skall få tillgång till experter på toppnivå.

Ett bra utbildningssystem stöder den nationella kulturen. En bred bildning, respekt för de mänskliga rättigheterna, kritiskt sökande efter sanningen, kreativitet och kontinuerlig nyfikenhet är utgångspunkter i utbildningen. Att kunna bemöta utmaningarna den nya ekonomin för med sig kräver många reformer i utbildningssystemet:

- Åldern för intagning i grundskolan skall sänkas eller förskoleundervisningens innehåll utvecklas så, att den egentliga skolundervisningen kan få en effektivare start än för närvarande
- I utbildningen på det andra stadiet skall samarbetet ökas i riktning mot högskolorna och arbetslivet
- Yrkeshögskolornas och universitetens samhälleliga arbetsfördelning skall göras klarare och samarbetet mellan högskolorna och företagen ökas
- Examina skall utvecklas så, att de blir mer flexibla, studierna skall påskyndas och det skall göras lättare att studera vid sidan om arbetet och att alternera mellan arbete och studier
- Studiestödssystemet skall utvecklas så, att det uppmuntrar till snabba studier och livslång inläring
- Universiteten skall göras till ekonomiskt självständiga enheter
- På alla utbildningsnivåer skall erbjudas mer engelskspråkig utbildning än för närvarande
- I utbildningen skall satsas på företagsamhet och affärsverksamhetskunnande och på utveckling av ledarkunskaper som den nya nätverksekonomin kräver
- Det internationella studentutbytet ökas i avsikt att utbilda experter på toppnivå och att locka sådana till Finland
- Bristfällig utbildning identifieras och begåvningsreserver utnyttjas och framförallt flickor uppmuntras till studier i matematik
- Nätverksskolor och e-inläring utvecklas

Den nya ekonomin och globaliseringen ökar konkurrensen och förändrar företagens verksamhetsmiljö. Att bemöta dessa utmaningar kräver att man i näringslivet

- med riskkapital skapar gynnsamma omständigheter för nya innovationer att komma till
- breddar den nya ekonomins kunskande och metoder till den gamla ekonomins branscher och företag
- gör ekonomisk framgång och företagsamhet attraktivt
- bemöter behovet av arbetskraft genom att förlänga tiden folk är i arbetslivet, förnyar utbildningssystemet och framskjuter pensionering
- i nätverk utvecklar ett ledarskapskunnande, som bygger på effektivitet, individualitet och sociala färdigheter
- utnyttjar ny teknologi enligt principerna om en hållbar utveckling.

Den nya ekonomin och globaliseringen innebär utmaningar även för den offentliga sektorn och att bemöta dem kräver

- upprätthållande av en hög kvalitet som en konkurrensfördel för finländska företag och som en lockande faktor för arbetskraft som flyttar till Finland
- produktion av offentliga tjänster så förmånligt som möjligt ur samhällets synvinkel och så, att medborgardemokratins förverkligas i beslutsfattandet som gäller tjänster och i övervakningen av tjänsternas kvalitet
- utveckling av beskattningen och socialskyddet så att de i högre grad uppmuntrar till arbete
- tryggande av välbefinnandets verksamhetsmöjligheter så, att alla kan erbjudas högklassiga grundläggande tjänster
- utveckling i riktning mot ett konkurrenskraftigt karriäralternativ för experter på toppnivå
- förnyelse av serviceproduktionen så, att en del av en del av tjänsterna överförs till det elektroniska nätet
- tryggande av tillgången på energi och arbetskraft, företagets verksamhetsförutsättningar, miljöhygienen och hälsan.

#### *Teknologin och innovationer drivkraften i den nya ekonomin*

Den finländska innovationsmiljön är en av de effektivaste i världen och i Europa. På forskning och produktutveckling skall satsas också i framtiden minst i samma utsträckning som nu. Finland skall också påverka och stöda Europeiska unionens målsättningar i att utveckla innovationsmiljön. Teknolog- och innovationssamarbetet även med andra ekonomier skall utnyttjas till fullo. En koncentration enbart på det europeiska samarbetet kan medföra att vi blir efter i den globala konkurrensen.

Mervärdet som den nya ekonomin ger skall ökas så, att informationen och kunnandet tryggas genom att

- säkra att resurserna utnyttjas på ett optimalt sätt och knyta enheter på toppnivå till ett nätverk
- virtuella enheter bildas och elektroniska nät utnyttjas nationellt och internationellt
- nationella och europeiska forskningsprogram koordineras och samarbetet mellan vetenskapliga och teknologiska organisationer intensifieras
- forskares och experters internationella rörlighet och karriärutveckling främjas, kvinnors möjligheter till karriär inom forskningen förbättras och ungdomar uppmuntras att söka sig till den vetenskapliga banan
- innovationer och produkter som åstadkommit med stöd av offentlig riskfinansiering så snabbt som möjligt omvandlas till tillväxtföretag.

## **Ett samhälle som bygger på kunnande är mångkulturellt**

Globalisering medför att folks rörlighet ökar och att samhällena blir allt mer pluralistiska och mångkulturella. För att Finland år 2015 skall vara ett ledande samhälle som bygger på kunnande och en ledstjärna för den nya ekonomin, krävs fler experter från utlandet. Det förutsätter att annorlunda kulturer accepteras på alla områden inom samhället.

Finlands moderna historia som ett mångkulturellt samhälle är rätt kort. Tidigare riktades blickarna från Finland utåt i riktning mot mera framgångsrika och välmående samhällen. Nu riktas blickar på Finland även utifrån. I egenskap av ett mångkulturellt samhälle som bygger på kunnande skall Finland vara öppet, tolerant och berett på en ökande växelverkan. Samtidigt skall vi stärka vår egen nationella identitet och vår särpräglade kultur.

### *Den gamla ekonomin grånar*

Nativiteten har i Finland sjunkit till en rekordlåg nivå. År 2000 föddes här lika få barn som efter de stora nödåren i slutet av 1800-talet. Om den förväntade livslängden och nativiteten utvecklas som man förutspått, är Finland år 2015 ett åldringarnas samhälle.

Utan invandrare – nyfinländare – börjar befolkningsutvecklingen i Finland redan under de närmaste åren försämrade vår ekonomis verksamhetsförutsättningar och konkurrensförmåga. Det största problemet är inte att pensionsutgifterna och de offentliga utgifterna ökar utan bristen på arbetskraft. Finland behöver nya kunniga personer i alla branscher – i den nya ekonomin, i servicesektorn och i den traditionella industriella produktionssektorn. Av arbetskraftsbehovet kan en del kompenseras med produktionsökningen som den nya ekonomin för med sig.

För att invandrarna skall integreras i det finländska samhället och växa upp till nyfinländare krävs att de ges utbildning och att deras kunnande stärks. Att invandrarna snabbt lär sig finska eller svenska är viktigt för att de skall anpassa sig till det finländska samhället. Målet är livskraftiga mångkulturella grupper.

Kulturell mångfald skall ses som en av det på kunnande byggande samhällets framgångsfaktorer. Kulturell mångfald och pluralistiska värderingar är en konkurrensfaktor. Den nya ekonomin och samhället som bygger på kunnande tar sin kraft ur olikhet och pluralism. Finländarnas starka rötter i den egna kulturkretsen och en sund nationell identitet är goda utgångspunkter för agerande i ett mångkulturellt samhälle.

### *En ny invandrapolitik*

Finland måste få en aktiv invandrapolitik, enligt vilken flyktingar och invandrare behandlas som klart skilda områden. Den nya invandrapolitiken skall bygga på en sund nationell egoism.

Behovet av en invandrapolitik dikteras av befolkningsstrukturens utveckling och bristen på arbetskraft som hotar ekonomin. I avsikt att stärka kunnandet behöver vi också utländska studenter och lärare till universiteten. Det förutsätter även att student- och forskarutbytet med länder utanför Europeiska unionen betydligt ökas.

Invandrapolitiken skall vara flexibel och öppen – som en saloondörr som lätt öppnas såväl för dem som är på väg in som för dem som är på väg ut. Utgångspunkten skall vara, att en del av invandrarna stannar här, en del återvänder till sitt hemland eller flyttar vidare till något annat land.

Finländska företag och läroanstalter kan locka utländska kunniga personer med en god image, högklassig serviceproduktion och kunnande på hög nivå. Lönenivån är inte ens hos experter på toppnivå den enda drivfjädern som lockar till invandring. Ett samhälle som bygger på kunnande har

också andra lockbeten: ett högklassigt utbildningssystem, högklassiga välståndstjänster, en trygg miljö och en ren natur.

För att ett mångkulturellt samhälle skall kunna bli verklighet måste vi presentera exempel på hur invandrare med tiden omvandlats till nyfinländare oberoende av härstamning eller modersmål. Exempel på framgångar finns såväl i små kommuner som i storföretag, på toppidrottens, kulturens, informationsteknikens och forskningens område. Bra exempel och en lyckad integrering av invandrare i det finländska samhället föder positiva attityder till kulturell mångfald. Medierna spelar en avgörande roll vid presentation av sådana exempel.

Den kulturella mångfalden är dubbelriktad. Även vi finländare måste dra nytta av den kulturella mångfalden och fara utomlands för att studera eller arbeta. En ökande växelverkan och "kulturbad" hjälper oss finländare att förstå vilka krav agerande i ett främmande land och en främmande kultur ställer och konsekvenserna återvändandet till Finland får. Deltagande i nationellt och internationellt beslutsfattande kräver nya färdigheter och nytt kunnande. Därför skall ungdomar uppmuntras att studera utomlands så, att det internationella studentutbytet ökas.

Finland år 2015 är ett mångkulturellt samhälle som bygger på kunnande, där

- de gemensamma värderingarna skapar en samhörighetsanda oberoende av härstamning och språk
- man lär sig av kulturkrockar och skillnader i kulturella rötter betraktas som en styrka
- rasism identifieras och motarbetas aktivt
- man bär ett socialt ansvar för alla och bereder rum för olika kulturer
- de ekonomiska värdena och det sociala ansvaret går hand i hand i avsikt att ge alla ett gott liv
- invandrarna utgör en del av den lokala gemenskapen och känner sig som en del av det finländska samhället både som upprätthållare av välfärdssystemet och konsumenter och som byggare av välfärd och välstånd.

### **Delaktighet, eget ansvar och gemensamt ansvar**

Den materiella och andliga välmågan bygger på att alla deltar i beslutsfattandet i samhället. Alla skall också ha en möjlighet att vara med i arbetslivet. Rättvisan i samhället förverkligas då det individuella ansvaret och det gemensamma ansvaret står i balans. Framtidens Finland är ett delaktighetssamhälle, där alla behövs. I samhället behövs rättvisa och inbördes förtroende.

Ett bra samhälle är som ett tåg, där loket håller helheten i rörelse och tjänar som energikälla för vagnarna. Samtidigt måste man dock se till att också den sista vagnen håller samma fart. Ett starkt lokomotiv i ekonomin ger Finland den kraft, med vilken vi också kan ta hand om de svaga och slutkörda.

Om alla inte är med, riskeras de grundläggande målsättningarna i samhället. Tryggheten bygger på att alla är delaktiga. En ökad delaktighet är den bästa garantin för att utslagning kan förhindras. Ett enhetligt samhälle är bättre för alla än ett starkt delat samhälle.

För att fungera effektivt kräver samhället att alla aktörer, såväl individer som grupper, deltar. I ett litet samhälle som kontinuerligt föråldras krävs en hög delaktighetsgrad. Ett effektivt utnyttjande av de mänskliga resurserna förutsätter att alla deltar och att delaktigheten ökas. Vi kan inte förlita oss enbart på individer på toppnivå och på arbetet som de gör.

Ett framgångsrikt och tolerant samhälle bygger på en bred bildning, en särpräglad kultur och en täckande utbildning, men också på en sund ekonomi och en god offentlig förvaltning.

Medborgaren svarar för sig själv, för sina medmänniskor och för sin gemenskap. Gemenskapen svarar för sina egna medlemmar. Var och en måste ge sitt allt enligt förmåga och gemenskapen skall ge möjligheter till det utan att göra sig skyldig till förmyndarskap.



Familjen kan vara en pluralistisk gemenskap. Relationen mellan barn och föräldrar och hela familjebegreppet har förändrats. Traditionellt har familjen utgjort ett grundläggande värde i det finländska levnadsmönstret. Numera kan begreppet utöver den egentliga familjen också täcka andra nära släktingar eller andra närstående kretsar. Målet skall vara att föräldrar och barn, familjer och närstående kretsar mår bra. Samhället skall ge sitt stöd och medborgarna skall uppmuntras att ta ansvar för sitt eget liv. En stark närmaste krets och en sund familjegemenskap skapar trygghet och bundenhet till samhället.

Det är viktigt att det råder balans mellan arbetslivet och familjen. Också i ett konkurrenssamhälle som eftersträvar effektivitet skall ges mer tid och möjligheter än för närvarande till ett gott familjeliv.

### *Delaktighet och arbetslivet*

Förändringar i ekonomin och arbetslivet ställer ledarskapet inför stora utmaningar. Styrkan i ett framgångsrikt företag bygger på att nya innovationer och olika begåvningar utnyttjas. Ledningens kommunikations- och samspelsfärdigheter är då viktiga i arbetsgemenskapen. Utmaningar för ledarskapet är hur delaktigheten i arbetslivet kan utvecklas och hur nätverken kan styras såväl i den privata som i den offentliga sektorn.

De mänskliga resurserna och olika begåvningar skall utnyttjas till fullo. Mängden befolkning i arbetsför ålder minskar. Trycken på arbetsmarknaden minskar, om arbetslösheten minskas, pensioneringen framskjuts och skolstarten tidigareläggs. Studierna skall påskyndas med flera år bland annat så, att ungdomarna uppmuntras att gå direkt från allmänbildande utbildning till yrkesstudier och högskolor utan mellanår.

Pensionsåldern skall höjas och äldre arbetstagare skall tryggas en mjuk övergång till pension, ett mjukt slut på de aktiva arbetsåren. Så kan medborgarnas delaktighet i samhällets olika aktiviteter ökas och utslagningsrisken minskas.

Arbetstiden och fritiden borde stå i balans under hela arbetskarriären. Det kan förebygga det ökade intresset att gå i pension. Samtidigt skapas bättre förutsättningar för familjernas – barns och ungdomars – välmående.

### *Gemensamma frågor, gemensamt agerande*

Delaktighet i samhället är mer än delaktighet i arbetslivet. Den traditionella representativa demokratin är nödvändigtvis inte nog med tanke på ett likvärdigt medborgarskap. Det krävs också "deltagande demokrati".

Den sjunkande röstningsaktiviteten är ett problem med tanke på demokratin. Deltagande i samhällets verksamhet innebär dock inte enbart röstning i val. Medborgaren kan påverka sitt eget liv och det omgivande samhället också på andra sätt. I en allt mer globaliserad värld måste påverkningsmöjligheterna breddas att gälla också internationella relationer.

Delaktighet skall ses som ett gemensamt agerande, hantering av gemensamma frågor. Medborgarna vill påverka skötseln av gemensamma frågor, om de märker att påverkan leder till verkliga förändringar. Informationsförmedlingen skall effektivare utnyttjas i avsikt att utveckla denna växelverkan. Medierna måste också effektivare och snabbare än förut analysera förändringar i verksamhetsmiljön och den lokala gemenskapen.

Informationsnät och möjligheterna den elektroniska kommunikationen ger avgör inte i sig de till deltagandet anknyttande problemen. Personligt deltagande i samhällets verksamhet är viktigt också i framtiden. Nya former för delaktighet och deltagande måste dock kontinuerligt tas fram.

Informationstekniken ger goda möjligheter till det. Ju jämligare informationen fördelar sig, desto likvärdigare blir medborgarna.

Det finländska samhället erbjuder medborgarna goda möjligheter att delta i det samhälleliga beslutsfattandet. En nyckelfråga blir det, hur påverkningsmöjligheterna kan tryggas i beslutsfattandet inom EU, då en allt större del av den nationella lagstiftningen bygger på beslut och avtal som gjorts på unionens nivå.

Finland måste delta också i det globala beslutsfattandet, som allt starkare dikterar utvecklingen i företagens och medborgarsamhällets verksamhetsmiljö. Ett deltagande i internationellt beslutsfattande kräver mångsidiga färdigheter och kunskaper, som upprätthålls med hjälp av ett högklassigt och internationellt sett konkurrenskraftigt utbildningssystem.

## FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE

Förslagen och synpunkterna som framförs i denna rapport skall ges till behöriga instanser eller särskilt för detta ändamål inrättade workshopar för behandling. Sitra är berett att arrangera workshopar i avsikt att utreda sådana frågor, för vilka det inte finns någon entydig ansvarig instans eller där ansvaret fördelar sig på flera instanser i samhället.

Målet med workshoparna är att de skall dryfta alternativa lösningar på dessa problem och nationella utmaningar. Att delta i workshoparna inkallar Sitra centrala beslutsfattare och sakkunniga i varje enskild fråga.

Deltagarna i denna kurs har föreslagit, att Sitra arrangerar mot framtiden blickande workshopar om följande tema:

- utmaningar med tanke på ledarskapet i den nya ekonomin och i nätverk
- reform av utbildningssystemet, ökad konkurrenskraft hos högskolorna och utveckling av läraryrket
- ökat kunnande med hjälp av ett utvecklat och breddat internationellt studentutbyte
- utvecklad växelverkan mellan familjen och arbetslivet
- informationsförmedlingens roll i växelverkan mellan beslutsfattandet och medborgarna.

Den tredje kursen i programmet Finland 2015 börjar i mars 2001. Tankarna och utvecklingsidéerna som förts fram i denna slutrapport tjänar som startskott och stafettpinne även för arbetet under nästa kurs. Teman kommer också att behandlas i separat arrangerade workshopar.

Utmaningar inom kunnandet och utbildningen, den nya ekonomins snabba tillväxt, främjande av delaktighet och kulturell mångfald. Kurs nummer två koncentrerade sig på att behandla dessa frågor, som kommit upp redan under den första kursen. Kurs nummer tre kan i sitt arbete fortsätta att dryfta samma teman, men den kan också gå in på helt nya banor.

## EXPERTER OCH TEMAN

Arbetspråket under de utomlands arrangerade seminarierna på kurs nummer två av programmet Finland 2015 har huvudsakligen varit engelska, i Moskva delvis ryska. I sådana sammanträden, där alla närvarande varit finländare, har arbetspråket varit finska. Arbetspråket på seminarier som arrangerats i Finland har likaså varit finska. Arbetsformen under seminarierna i Finland har huvudsakligen varit grupparbete.

Alla sakkunniga som deltagit i kurs nummer två av programmet Finland 2015 och teman för deras föredrag framgår av förteckningen nedan i kronologisk ordning skilt för varje enskilt seminarium.

*23.9.2000 Kongresscentret vid Helsingfors-Vanda flygplats*

Programmet Finland 2015, öppningsanförande och besked från den första kursen  
Osmo Soininvaara, omsorgsminister, Social- och hälsovårdsministeriet

Yhdysvaltain poliittinen järjestelmä  
Jaakko Iloniemi, minister

USA ja Eurooppa – erilaiset lähtökohdat, erilaiset yhteiskunnat  
Bengt Holmström, professor, Massachusetts Institute of Technology MIT, Cambridge (USA)

*24.-27.9.2000 Washington D.C., USA*

The USA in the 2015's – student panel

Introduced by James Bailey, Professor at George Washington University, School of Business and Public Management, Washington D.C.

The future of the world economy

Rudiger Dornbusch, Professor at The Massachusetts Institute of Technology MIT, Cambridge (USA)

Asian crisis and recovery – consequences to the world economy

Timothy Lane, Division Chief, International Monetary Fund IMF, Washington D.C.

Finland, EU and USA

Jaakko Laajava, Ambassador of the Embassy of Finland in Washington D.C.

Education issues

Dominic Brewer, Director, RAND Education, San Francisco

The challenges of the information society

Manuel Castells, Professor at the University of Berkeley, San Francisco

International trade issues facing the 21st century

Michael B. Smith, Ambassador, Global USA Incorporated, Washington D.C.

European security issues facing the 21st century

Ivo H. Daalder, Senior Fellow of the Brookings Institute, Washington D.C.

Charles G. Boyd, General

An insider's view on the U.S. Congress

William Frenzel, Guest Scholar of the Brookings Institute, Washington D.C.

Historical perspectives on the American mind set and analysis of the forthcoming presidential election

Haynes Johnson, Political Commentator and Author, Washington D.C.

The art of lobbying

William Plummer, Vice President, Nokia Inc., Washington D.C.

The threats of information society and future trends in e-commerce

Michael R. Nelson, Director, IBM Internet Technology and Strategy, Washington D.C.

Social and political challenges facing USA over the next fifteen years

Joyce A. Ladner, Senior Fellow of the Brookings Institute, Washington D.C.

Thomas E. Mann, Senior Fellow of the Brookings Institute, Washington D.C.

*22.10.2000 Kongresscentret vid Helsingfors-Vanda flygplats*

Venäjän talouskehitys

Pekka Sutela, chef, Forskningsinstitutet för transitionsekonomier, Finlands Bank

Venäjän poliittinen kartta

Christer Pursiainen, direktör, Aleksanteri-instituutti

Pohjoinen ulottuvuus  
Jukka Valtasaari, statssekreterare, Utrikesministeriet

*23.-24.10.2000 Moscow, Russia*

Is Russia recovering?  
Markus Lyra, Ambassador of the Embassy of Finland in Moscow

Future challenges of foreign policy and security policy in Russia  
Sergey Rogov, Director, Institute of USA and Canada Studies, Russian Academy of Sciences,  
Moscow

Economic crime in Russia  
Alena Ledeneva, Doctor and Lecturer, School of Slavonic and East European Studies, University  
College, London (UK)

Economic strategy of Russia  
Introduced by Dimitri Mezentsev, Head of Centre for Strategic Studies, Moscow

The future perspectives of financial markets in Russia  
Ilkka Salonen, President, International Moscow Bank, Moscow

Meeting with the major political parties of the Duma

*24.-26.10.2000 Berlin, Germany*

The future trends and challenges of Europe  
Carl Bildt, Member of Parliament, Sweden

Enlargement of EU and environmental challenges  
Bedrich Moldan, Professor and Director, Environment Centre of Charles University, Prague, Czech  
Republic and Chairman of the Board, Regional Environmental Centre for Central and Eastern  
Europe, Szentendre, Hungary

European security and Transatlantic relations  
Catherine McArdle Kelleher, Professor and Director, Aspen Institute Berlin

Economic policy coordination in EMU  
Charles Wyplosz, Professor and Director of the Graduate Institute of International Studies, Geneva

Enlargement of EU and labour mobility  
Michael Burda, Professor, Humboldt University, Berlin

Multicultural Europe - challenges and visions  
Barbara John, Commissioner for Foreigners' Affairs, Senate of Berlin, Berlin-Brandenburg

Present and future challenges of Germany  
Arto Mansala, Ambassador of the Embassy of Finland in Berlin

Historical turning points of Berlin  
Hannes Saarinen, Professor and Director of Finnland Institut, Berlin

Tax and social security reform in Germany  
Hans-Werner Sinn, Professor at the University of Munich

New sciences and business  
Christopher Evans, Director, Merlin Bio-Sciences Ltd, London

*16.-17.11.2000 Tavastkulla gård, Vanda*

Uusi talous  
Matti Pohjola, professor och t.f. direktör, World Institute for Development Economic Research UNU  
WIDER  
Pekka Ylä-Anttila, verkställande direktör, Etlatieto Oy

Monikulttuurisuus Suomen talouselämässä  
Marja-Liisa Trux, projektchef, Sitra

*18.-19.12.2000 Vanajanlinna, Tavastehus*

Beredning av slutrapportens teman i arbetsgrupper

## **PROGRAMMET FINLAND 2015**

Sitra har utbildat finländska beslutsfattare i mer än tjugo år. I ledning av den ekonomiska politiken har Sitra preparerat finländska beslutsfattare sedan år 1977. I samarbete med andra instanser organiserade Sitra på 1990-talet ett utvecklingsprogram gällande vår nationella strategi. Programmet Finland 2015 är Sitras senaste utbildnings- och utvecklingsprogram till beslutsfattare i det finländska samhället. Den första kursen av programmet genomfördes våren 2000. Programmet Finland 2015 omfattar inalles sex kurser åren 2000-2002 och ett gemensamt seminarium för alla dessa kurser år 2003.

### **Mål**

Målet med programmet Finland 2015 är att utveckla kunskaperna, färdigheterna, beredskapen och nätverken bland de högsta beslutsfattarna i det finländska samhället i frågor som gäller det finländska samhällets framtid. Programmet bygger på en nationell grund, men synvinkeln kan också vara starkt internationell, tvärvetenskaplig och tvärsamhällelig. I avsikt att uppnå detta mål

- erhåller deltagarna i programmet mångsidig information om aktuella och med tanke på framtiden centrala frågor
- diskuterar deltagarna i programmet med inhemska och utländska experter i olika branscher och med andra beslutsfattare
- bedömer deltagarna i programmet de centrala utmaningarna med tanke på det finländska samhällets framtid
- bekantar sig deltagarna i programmet med de strategiska linjedragningarna på nationell nivå
- utnyttjar deltagarna i programmet informationen de erhållit under programmet i sitt eget arbete
- utarbetar deltagarna i programmet en rapport över nya och de med tanke på framtiden viktiga strategiska linjedragningarna med tanke på fortsatt behandling.

Programmet Finland 2015 stöder det av Sitra framförda målet, att Finland år 2010 skall befinna sig bland de tre framgångsrikaste nationerna i världen.

### **Deltagare**

Programmet har körts igång av en delegation som representerar olika instanser och synpunkter i samhället med överombud Aatto Prihti på Sitra som ordförande.

Att delta i programmet Finland 2015 inkallas den högsta ledningen i olika sektorer av det finländska samhället. Det är personer på ledande poster inom det politiska beslutsfattandet, den offentliga förvaltningen, näringslivet, fackorganisationer, den tredje sektorn, informationsförmedling jämte forskning och utbildning. Olika synpunkter på samhället är mångsidigt representerade. Till kurserna inkallas kvinnor och män och personer som representerar olika generationer.

Till kurserna inkallas cirka 25 deltagare per gång. Statsministern sänder den offentliga inkallelsen till kursen. I praktiken sköter Sitra rekryteringen av deltagare.

För det detaljerade planeringsarbetet och genomförandet av programmet svarar Sitras utbildningsteam under ledning av utbildningsdirektör Tapio Anttila. För finansieringen av programmet svarar Sitra. Programmet är ingen kommersiell utbildningsprodukt och det konkurrerar således inte med något utbildningsprogram för ledare. Kursdeltagarna svarar själva för seminariernas rese- och övernattningskostnader.

### **Innehåll och uppbyggnad**

Programmet Finland 2015 förverkligas under en period på tre år. Programmet omfattar sex separata kurser med inalles cirka 150 deltagare, som är centrala beslutsfattare inom olika

yrkesområden i det finländska samhället. År 2003 arrangeras ett gemensamt avslutningsseminarium för de sex kurserna.

Slutresultaten av kurs nummer två i programmet Finland 2015 presenteras i denna rapport. Kursen bestod av fyra olika seminarier. Mellan seminarierna har deltagarna arbetat och diskuterat via Internet.

Denna kurs började med ett seminarium i Washington D.C. i USA. Under seminariet diskuterades bland annat de ekonomiska utsikterna i USA och problem inom den globala ekonomin, utbildningens, informationssamhällets och de nya branschernas framtid och skillnader mellan det amerikanska och de europeiska samhällena.

Nästa seminarium hölls i Moskva och Berlin. Under seminariet i Moskva satte man sig in i Rysslands ekonomiska och politiska utsikter, bank- och finansieringssektorn, utrikes- och säkerhetspolitiken och den ekonomiska brottsligheten. I Berlin behandlades teman som koordineringen av den ekonomiska politiken i euroområdet, utvidgningen av Europeiska unionen, miljökonsekvenser och arbetskraftens rörlighet jämte kommersialiseringen av vetenskapliga innovationer och den kulturella mångfaldens utmaningar.

De två sista seminarierna hölls i Finland. Under det första av dem diskuterades den nya ekonomin och informationsteknologin ur global synvinkel och kulturell mångfald i det finländska samhället och näringslivet. Under de två sista seminarierna arbetade deltagarna i små grupper med att bereda slutrapporten.

De inhemska och utländska sakkunniga som hördes under alla seminarier i programmet representerar toppnivån i sin bransch på såväl nationell som internationell nivå

I arrangemangen kring seminarierna i programmet Finland 2015 var Sitras samarbetspartner bland annat Brookings institutet och Internationella valutafonden IMF i Washington D.C., Finlandinstitutet i Berlin och i Moskva Institutionen för strategisk forskning och International Moscow Bank. Finlands ambassader i Washington, Berlin och Moskva bidrog med sin egen värdefulla insats i förberedningarna och förverkligandet av kursen. I förverkligandet av denna kurs deltog också många inhemska och utländska sakkunniga.

## **Metoder**

Varje kurs i programmet Finland 2015 består av arbete i form av seminarier och av arbete, där man utnyttjar en virtuell inlärningsmiljö. Deltagarna påverkar med sin egen expertinsats hur arbetet framskrider och hurdan innehållet blir, men får samtidigt information, synpunkter och impulser av de övriga experterna.

Seminarierna förverkligas i Finland och utomlands i samarbete med sakkunniga på olika områden. Under seminarierna hörs sakkunniga och förs diskussioner. Seminarierna är slutna tillställningar.

För programmet har byggts upp en inlärningsmiljö som bygger på Internet teknologi, där deltagarna serveras bakgrundsmaterial som ansluter sig till aktuella teman före och efter seminarierna. Presentationer av alla under seminarierna hörda sakkunniga och sammandrag av de flesta föredragen levereras till deltagarna i förväg via detta datanät. Via nätet för deltagarna också diskussioner med varandra under kursen.

Den virtuella inlärningsmiljön stöder programmet Finland 2015 under tiderna mellan seminarierna och också då slutrapporten bereds. Detta virtuella redskap utnyttjas också vid förverkligande av alla kurser i programmet Finland 2015 och framöver även i Sitras övriga utbildningsprogram.

Denna slutrapport över kurs nummer två i programmet Finland 2015 kan i sin helhet läsas också på Sitras webbsidor under adressen [www.sitra.fi/suomi2015](http://www.sitra.fi/suomi2015). Till synpunkterna som framförs i rapporten kan tas ståndpunkt och om synpunkterna kan diskuteras i form av e-postmeddelanden



till adressen: [suomi2015@sitra.fi](mailto:suomi2015@sitra.fi). På samma adress finns också slutrapporten över den första kursen.

## **DELTAGARE I KURS NUMMER TVÅ**

Inkallade deltagare i kurs nummer två av programmet Finland 2015 var:

Verkställande direktör Pekka Ala-Pietilä, Nokia Oyj  
Riksdagsledamot Jouni Backman, Finlands Socialdemokratiska Parti rp  
Riksdagsledamot Tuija Brax, Gröna Förbundet rp  
President Pekka Hallberg, Högsta förvaltningsdomstolen  
Generallöjtnant Jussi Hautamäki, Staben för västra försvarsområdet  
Kanslichef Sirkka Hautojärvi, Miljöministeriet  
Biskop Eero Huovinen, Domkapitlet i Helsingfors stift  
Direktör Eeva-Liisa Inkeroinen, Servicearbetsgivarna  
Verkställande direktör Kari Jalas, Centralhandelskammaren  
Rektor Eero Kasanen, Helsingin kauppakorkeakoulu  
Stadsdirektör Marketta Kokkonen, Esbo stad  
Riksdagsledamot Paula Kokkonen, Nationella Samlingspartiet rp  
Direktör Tellervo Kylä-Harakka-Ruonala, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund  
Riksdagsledamot Markku Laukkanen, Centern i Finland rp  
Ombud Olli Lindblad, Sitra  
Avdelningschef Hannele Pohjola, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund  
Generaldirektör Veli-Pekka Saarnivaara, Tekes  
II ordförande Tuire Santamäki-Vuori, Kommunsektorns fackförbund KAT  
Chefdirektör Keijo Suila, Finnair Oyj  
Partisekreterare Ralf Sund, Vänsterförbundet rp  
Styrelseordförande Markku Talonen, Sonera Abp  
Chefredaktör Ari Valjakka, Turun Sanomat  
Statssekreterare Jukka Valtasaari, Utrikesministeriet  
Riksdagsledamot Ulla-Maj Wideroos, Svenska Folkpartiet rp  
Ordförande Matti Viljanen, Ingenjörsförbundet  
Kanslichef Erkki Virtanen, Handels- och industriministeriet

Minister Jaakko Iloniemi har tjänat som ordförande för kurs nummer två av programmet Finland 2015. För de praktiska arrangemangen kring kursen stod Sitras utbildningsteam, som bestod av direktör Kari Tolvanen, utbildningsdirektör Tapio Anttila, programdirektör Tuovi Allén, projektchef Pekko Kohonen och assistent Anne Törnroos. I förverkligandet av seminarierna som hölls i Finland och i utarbetandet av slutrapporten deltog också redaktör Matti Karhu. Assistent Anu Löfhjelm på Sitra, pedagogikstuderande Susanna Ekola och filosofie studerande Suvi Savola har hjälpt till med kursarrangemangen.